

Motion till riksdagen 2021/22:4640

av **Margareta Fransson (MP)**

med anledning av prop. 2021/22:214 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma i frågan om ”ingående kunskaper” och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stryka ordet fysiskt i 9 a § första stycket 6 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om jämställdhetsanalyser och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att följa utvecklingen av den förändrade lagstiftningen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personliga assistenters arbetsmiljö och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om schablon med möjlighet till individuella kompletteringar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta med syskon i en kompletterande schablon eller på annat sätt och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets bästa och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det är sällan propositioner är så efterlängtrade som denna är. Den här rör mycket direkt hela livssituationen för många familjer som har barn med svåra funktionsnedsättningar, men som ändå inte fått rätt till assistans. För barn innebär förslagen en förstärkning av deras egna rättigheter, och många barn med funktionsnedsättning kan nu få en mycket större frihet, slippa vara beroende av sina föräldrar i en utsträckning och i situationer som andra barn inte behöver. Att dessutom få föräldrar som är lite mer utvilade, sedda och med större ork är förstås i sig ett mycket stort plus.

Förstärkningarna och förtydligandena i lagen om personlig assistans är bra och viktiga. Att situationen för personer med psykiska funktionsnedsättningar blir tydliggjord och att bedömningarna ska kunna göras betydligt enklare välkomnar vi också starkt.

Fortfarande finns problem runt LSS, t.ex. hur bedömningarna görs. Vi ser fram emot att ett statligt huvudmannaskap för assistansen ska bli verklighet för större frihet och oberoende. Men denna proposition är ett stort och viktigt steg på vägen. Nedan lyfter vi några aspekter.

En välkommen förändring med ett definierat grundläggande behov i lagen

Vi ser det som mycket välkommet att grundläggande behov i förhållande till assistansen specificeras och att lagen nu också utökas med det grundläggande behovet vad gäller situationen och behoven för personer med psykisk funktionsnedsättning. En konsekvens är att formuleringen ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade” tas bort eftersom den inte anses behövas. Det föreslogs också av utredningen. Regeringen pekar som skäl på att begreppet är otydligt, har vuxit fram i praxis och att regeln hittills varit svårbedömd för både myndigheter och individer.

Vi håller med om att det därför nu kommer att bli en förbättring i och med att lagen i stället kommer att utvidgas med tydliga tillägg. Vi välkomnar också att regeringen, apropå en farhåga som lyfts i Försäkringskassans remissvar, också tydligt klargör att samtliga av de ändringar som görs, om vilket stöd som ska vara assistansberättigade, görs i utvidgande riktning.

En del remissinstanser har lyft farhågor runt att begreppet ”ingående kunskaper” tas bort. Regeringen skriver dock i propositionen att syftet inte är att i någon del sänka kvaliteten i insatsen utan har i stället varit ett sätt att avgränsa det grundläggande behovet i fråga (s. 24). Det är ett viktigt förtydligande.

Vi tycker likväl att det är angeläget att följa frågan så att det inte finns den risk som en del remissinstanser har befarat. Regeringen bör säkerställa det och återkomma i frågan.

Socialstyrelsen föreslår att formuleringen av det sjätte behovet, ”stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom”, bör ändras genom att ta bort ordet fysiskt. Detta för att det även skulle kunna handla om att psykiskt skada. Miljöpartiet instämmer i behovet. Det kan absolut finnas situationer där ett visst beteende, även om det inte finns någon avsikt hos den enskilde, kan skada en annan psykiskt. Vi anser därför att lagförslaget bör justeras genom att ordet fysiskt stryks. Detta vill vi ge regeringen till känna.

Lagen behöver bli enklare och mer begriplig

Flera remissinstanser lyfter att LSS skulle behöva ”bli föremål för en lagteknisk översyn”. Tilläggen har blivit många, utvecklingen av praxis inverkar på ett sätt som inte går att utläsa av lagen, vilket påverkar förståelsen. Även vilka begrepp som används behöver ses över. Vi håller verkligen med om detta. Lagen behöver bli enklare och mer begriplig. Det ska gå att läsa lagen och förstå vad som gäller. Den glidande otydlighet som rått de senaste åren har gjort människor osäkra, oroliga och försvårat bedömningarna och är väldigt olycklig. Därför välkomnar vi starkt att regeringen avser att återkomma i frågan.

Jämställdhetsperspektivet

Jämställdhetsmyndigheten har påtalat att en jämställdhetsanalys för vissa förslag saknas eller är bristfällig. Regeringen skriver att utredningen gjort en jämställdhetsanalys, men delar jämställdhetsmyndighetens synpunkt om att den ”inte är uttömmande när det gäller konsekvenserna av förslagen”. Det beror sannolikt på att orsakerna till att män beviljas assistansersättning i högre grad än kvinnor inte helt är klarlagda och att det därför är svårt att bedöma konsekvenserna av de föreslagna ändringarna. Regeringen konstaterar att fler män än kvinnor beviljas assistansersättning och delar utredningens bedömning att det här föreslagna grundläggande behovet sannolikt inte kommer att leda till någon förändring i det avseendet (s. 29). Miljöpartiet menar att det är oerhört angeläget att en specifik jämställdhetsanalys av den personliga assistansen görs. Det är angeläget för alla, de som berörs, myndigheterna i sin myndighetsutövning, de personliga assistenterna och analys av nuvarande regelverk och kommande förslag.

Arbetsvillkoren för personliga assistenter

Behovet av stöd för att förebygga vissa beteenden och minska risken för skador till följd av sådana beteenden blir ett nytt grundläggande behov. Många är positiva, men det lyfts också farhågor bl.a. angående assistenternas situation när begreppet att det krävs ingående kunskaper tas bort. Till exempel Kommunal, Göteborgs kommun och Örebro kommun lyfter frågan om risker vad gäller arbetsmiljön för de personliga assistenterna kopplat till förslaget. Funktionsrätt Uppsala och Riksföreningen JAG anser att det finns en risk att det föreslagna stödet inte omfattar den tillsyn som kan förebygga skador och risker och som i dag ges i form av ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper”. SKR och Nationellt kunskapscentrum för anhöriga lyfter oro för innehållet i assistansen och att man om detta tas bort inte tillräckligt kommer att trycka på kunskap hos assistenten. Som nämnts ovan skriver regeringen att man inte i någon del avser försämra kvaliteten i insatsen, vilket är ett viktigt klargörande. I sammanhanget lyfts dock också från flera remissinstanser oro för gränsdragningar, rättssäkerhetsperspektivet för den enskilde.

Det finns andra synpunkter hos remissinstanser som på olika sätt rör frågan om gränsdragning om frivillighet och den personliga assistentens roll och om det kommer att finnas nya gränsdragningsproblem. Vi anser att det är viktiga aspekter och att utvecklingen av den förändrade lagstiftningen är angelägen att följa ur både den enskildes och assistenters perspektiv.

Vi anser dock även att arbetssituationen och arbetsmiljön generellt för personliga assistenter behöver ses över eftersom villkoren är så speciella som de är. Många gånger fungerar det mycket bra, men det finns gränssituationer där skyddet skulle behöva stärkas.

Inte minst viktigt är hur assistenter ska kunna signalera vid problem i arbetsmiljön, utan att för den skull riskera att känna sig osolidarisk med den som de är assistent åt.

Schabloner

Schabloner kan vara praktiskt eftersom det inte behöver kopplas till individuella behovsprövningar. Samtidigt finns förstås en risk att en del behov missas. Vi instämmer i den hållning som enligt propositionen lyfts av ett antal remissinstanser, bland dem Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Riksförbundet DHB samt Autism- och Aspergerförbundet som efterlyser en schablonisering med ett större mått av individuell bedömning eller fler schablonnivåer.

Regeringen anser att schablonens syfte är att ersätta den individuella bedömningen av avdrag för föräldraansvar och därför inte bör återkomma med en individuell bedömning av samma omständigheter. Vi anser dock att det behöver vara möjligt. Schablonen är bra för både den enskilde och myndigheter, man vet vad man har att vänta sig, och den bör förstås utformas så att det är rimligt för det stora flertalet. Däremot bör det i vissa fall ändå kunna göras individuella kompletteringar.

Vi anser också att situationen för syskon bör kunna tas med. Om det finns syskon som utifrån situationen har svårt att få egen tid med föräldrar t.ex. och få sina egna behov tillgodosedda bör det inbegripas. Vi har närmare beskrivit bakgrunden till situationen för syskon i motion 2020/21:3403 Barns möjlighet att få vara barn. Därför bör regeringen ta med syskon i en kompletterande schablon eller på annat sätt säkerställa att de har möjlighet att få sina behov tillgodosedda. Utifrån barnkonventionen bör även perspektivet för syskon finnas med.

Barnets bästa

Utredningen föreslog att en formulering om barnets bästa skulle tas med. Som anger att det vid bedömningen om ett barns behov av hjälp med de grundläggande behoven är av sådan omfattning att det finns en rätt till personlig assistans ska ta hänsyn till det som bedöms vara barnets bästa.

En del remissinstanser har ansett att förslaget behöver förtydligas bl.a. för att tillämpningen ska bli rättssäker och likvärdig över landet.

Regeringen ser inget behov av att införa det eftersom det redan framgår av LSS att barnets bästa ska beaktas vid den individuella bedömningen. Vi har visserligen förståelse för det, men anser ändå att just vid den personliga assistansens komplexa bedömningar och utifrån de problem som har varit att det finns skäl att det finns med specifikt eller som en hänvisning även i detta sammanhang.

Detta vill vi ge regeringen till känna.

Margareta Fransson (MP)